

"כפפה ליד" - ערכת פעילות אישית לילדים שמתקשים להשתלב בכיתה

היזמה המתוארת חיה, נושמת ומתפתחת בבית הספר הניסויי היסודי בירושלים. מבצעות היזמה הן חגית וייס ושושי אלמלם-שירונג, מורות מחנכות, ואנוכי, כותבת מאמר זה, בתמיכת "הקרן לעידוד יזמות חינוכיות" מייסודה של פרופסור מרסלה ברנר ובהנהלתה. במאמר מובאים הרקע והרציונל של היזמה, מהלכה, דוגמאות בכמה רמות פירוט, בעיות וקשיים, סיכום וכן אוסף של עבודות.

צבי לם ז"ל היה מורה שלי לפילוסופיה של החינוך הרדיקלי במכון חפ"ן לפני למעלה מעשרים שנה. אני זוכרת אותו יושב אתנו במעגל, מתחיל את השיעור ללא כל טקסים, מהנקודה שבה הפסקנו בשבוע שעבר. לעולם אינו מהסה או גוער, פשוט ממשיך בקולו הרך והמשכנע... הרצאותיו, רעיונותיו ואישיותו החינוכית היו לגביי השראה ונדבך לביסוס עמדותיי החינוכיות ולעבודתי בליווי ילדים וסטודנטים, מאז ועד היום.

במאמרו "הנחות לתכנית הלימודים לגיל הילדות" (לם, תשנ"א) עוסק צבי לם ברכיבים ההכרחיים לתכנון לימודים משמעותי ופורה. לדעתו של לם, מאחר שלמידה משמעותית מתחוללת רק על פי הנעותיו הראשוניות של התלמיד, ארגון החלל והזמן צריך לאפשר לילד לטפל בחלל ובזמן מכוח אינטרסים שלו עצמו. הכרח הוא שהילד יימצא בסביבה שבה יבואו לידי ביטוי תחומי העניין של הילד ורצונותיו. על בית הספר להציע שפע של גירויים, והתלמיד יבחר בעצמו במה יעסוק. הילד יעבור מפעילות לפעילות וממקום למקום לפי הכרעותיו שלו. דבר זה יתאפשר רק באווירה של חופש ובבנייה של מגוון גדול של אפשרויות למידה. לדידו של צבי לם אלמנטים אלו צריכים לבוא לידי ביטוי בכל עשייה חינוכית.

* הגב' סוידובסקי עדה היא מדריכה פדגוגית ומנחה דידקטית במסלול לחינוך יסודי במכללה לחינוך ע"ש דוד ילין.

כשאני מתבוננת בנעשה בבתי ספר רבים אני מגלה שאין לכך כמעט זכר...

חסרונם של רכיבים אלה הוא הגורם העיקרי לכישלונות המערכת החינוכית במתן הזדמנות לילדים להתפתח ולמצות את יכולותיהם האינטלקטואליות, החברתיות והרגשיות.

עם כל הרצון הכן, הכוונות הטובות והראויות וה"חינוך המאוד מיוחד", יש בכל כיתה ילדים רבים המתקשים להתאים עצמם לבית הספר וזקוקים לבית ספר שיתאים עצמו אליהם.

מדובר בילדים שאינם מפקים, אינם נהנים, ואף אינם ממצים חלק מזערי מיכולותיהם, ולכן הם גם מרגישים תסכול ואי שביעות רצון הבאים לידי ביטוי בחוסר השתלבות חברתית ובקשיים רבים לעמוד במחויבויות ובכללי ההתנהגות המקובלים בכיתה. במקרים רבים ילדים אלו אף מפריעים לילדי הכיתה ולמהלך הלימודים מחמת תחושות התסכול והשעמום. בנוסף כמעט בכל כיתה לומדים ילדות וילדים הנמצאים במצב משברי, ילדים שיכולותיהם גבוהות מאוד, ילדים שיכולותיהם נמוכות במיוחד אשר לא מקבלים מענה לצורכיהם.

ניתן לומר כי ילדים רבים נפלטים ממעגל הלומדים באופן שכלי, נפשי, חברתי ורוחני, אם כי לא בגופם, וכי בית הספר אינו נותן תשובות מספקות למצב מורכב זה.

מדברים על אחוז ניכר של הילדים אשר אינם לומדים ואינם ממצים את היכולות שלהם במסגרת בית הספר (גרוסמן, 1986). את הסיבות תולים בגורמים, בסיבות, ואף בתירוצים למיניהם. אך בעיניי, הסיבה בעיקרה אינה נעוצה רק בנתונים אובייקטיביים, כגון סביבת מוצא דלה, ליקויים למיניהם או בעיות המצויות במערכת בית הספר: צפיפות, הוראה לקויה וחוסר סמכות. הסיבה העיקרית לדעתי היא ה"מה", כלומר התכנים, וה"איך", כלומר דרכי הלמידה. דרכי הלמידה המוצעות לתלמידים משקפות התעלמות מאינדיווידואליות, מרצונות, מיכולות, מצרכים, מתרבויות המוצא ומשלבי התפתחותם של רוב הילדים. מחזק דעתי זו תומס ארמסטרונג (Armstrong, 1987) באומרו: "התופעה של מיליוני

ילדים יתת משיגנים, סובלים מפוביה בית ספרית או משועממים, נובעת מכך שאין מענה ליכולות, לכישרונות ולאינטליגנציות המיוחדות שלהם". הוא מכנה את בתי הספר בלשונו הציורית: "מחוזות הבזבז של דפי עבודה". יש הרבה דיבורים בכל רמות המדברים, אך מעט מאוד מעשים בשטח. כשמבקשים מורים, ועשיתי זאת באוכלוסיות מגוונות של מורים, למפות את עבודת כיתתם ולהראות את התחומים שבהם התרחשה אינדוידואציה, או לחלופין ניתנה בחירה לילדים, מתקשים המורים להצביע ולו על מסגרת למידה אחת. מצב זה גורם לבית הספר להיות רלוונטי ומשמעותי למעט ילדים, במקרה הטוב...

יש נטייה הולכת וגוברת להעניק תוויות של חריגות לכל ילד שאינו מסתגל מסיבה זו או אחרת למערכת בית הספר. ברוב המקרים כדי לתאר ילדים אלו משתמשים במונחים כגון ליקויים, חסכים, בעיות או אפילו מחלות. מתוך הגדרות אלו נובעת קשת רחבה של שיטות טיפול ותיקון, שבעזרתן מנסים להתמודד עם ילדים אלו. לעתים נדמה שבית הספר, ובעקבותיו גם המכללות והאוניברסיטאות, מתייחסים לסביבת בית הספר יותר ויותר כאל מרפאה (ראו את מספר התכניות הקרויות "טיפול ב...") ואת מספר הסטודנטים הרב הלומדים בהן, במקום לראות בבית הספר בית גידול, שהיא למעשה תכליתו העיקרית.

תופעה זו מדירה שינה מעיניי, אולי משום שבמהלך הקריירה שלי בהוראה נצרכו בי פניהם של ילדים שלמגינת לבי לא תרמתי להם די. ואולי כי אני זוכרת עצמי יושבת בבית הספר שעות רבות, רבות מאוד, והדברים הנאמרים מרחפים כציפורים מעליי, ואפילו הופכים לציפורי טרף, כשצריך היה לשננם למבחן.

ילדים בגיל בית הספר היסודי נמצאים בשלב התפתחותי חשוב בו מתחילה התגבשות ה"אני". בגיל זה מופנים הכוחות, שקודם לכן, בגיל הרך, עסקו בעולם הפנימי, ליצירת אינטראקציה ולהבנה של העולם החיצוני. הילד בגיל בית הספר נכנס לתפקיד הלומד ולתפקיד של חבר בחברת הילדים בני גילו. אלו הן המשימות העיקריות של ילדים בגיל בית הספר. הדעה הרווחת היא שזהו שלב ביניים, בין הגיל הרך וגיל ההתבגרות הסוער. גם פיאזיה, בתאוריית ההתפתחות שלו, רואה בגיל זה שלב מעבר מהיכולת לחשיבה האגוצנטרית האינטואיטיבית של הילד

הצעיר לחשיבה הלוגית-מופשטת הגבוהה של המתבגר. אולי משום כך הדין המחקרי בגיל זה לוקה בחסר.

אך אלו מאתנו המלווים ילדים בגיל בית הספר היסודי יודעים כי אף שאין חלים בו שינויים דרמטיים, הוא גיל חשוב מאוד ללמידה ולהתפתחות, הן בתחום הקוגניטיבי הן ברמה הרגשית והחברתית.

גיל בית הספר היסודי מאופיין בסקרנות, בהריצות ובשקדנות, קיים בו רצון עז ללמוד, לעשות, לשחק, ליצור ולשתף פעולה עם אחרים. תחושת הערך העצמי מתרחבת בזכות הרגשת השליטה בכלים ובמיומנויות חשובות (שכטר, 1991).

לפיכך ניתן להבין את עומק האכזבה ותחושת הכישלון של ילדים שלא זכו בחוויית הצלחה ולא חוו קבלה והערכה. מהר מאוד הם יאבדו את הרצון ואת הכוחות להתמודד. האפשרויות ללמוד, לצמוח ולעמוד באתגרים יהפכו למלחיצות ומאיימות. ילדים אלו יפתחו תחושה של חוסר מסוגלות, נחיתות, דימוי עצמי נמוך וכעס. הם אינם מאמינים בכוחותיהם ובטוחים כי לעולם לא יגיעו להישגים. רגשות ומחשבות אלו משתקים את רצונם לפעול או גורמים להם לעשות את המוטל עליהם ללא שמחה וללא תחושת יצירה שיש עמה סיפוק והנאה. כישלון בגיל בית הספר היסודי יכול להשפיע רבות על המשך ההתפתחות.

היזמה המוצגת פה גורסת כי במקום "לרפא" את הילדים יש לספק להם מסגרות ואתגרים שבאמצעותם הילדים ה"בעייתיים", וגם אלו שלא מכונים כך, יזכו לחוויות למידה חיוביות ומרגשות, לתחושת הצלחה ומסוגלות, ויביאו את הישגיהם בפני חבריהם כדי שאף יזכו בהערכתם של אחרים וכך יפיקו את המרב מלימודיהם.

חשוב לציין כי הרעיון יכול להיות מתאים גם לילדים שאינם מוגדרים "בלתי משתלבים" ואולי הוא מתאים אפילו לכל הילדים כולם? ואכן, היזמה נעוצה בתפיסה המכירה בשונות בין ילדי הכיתה ובצורך לעבוד באופן דיפרנציאלי.

מחברי הספר "לצעוד בקצב שונה", גילד וגרגר (1997), עוסקים באי השתלבותם של ילדים רבים במערכת. הם פותחים את ספרם במשפטו

הידוע של הפילוסוף הנרי דיוויד תיורו: "אם אדם אינו צועד בקצב אחד עם עמיתו, יתכן שהסיבה לכך היא שהוא שומע מתופף אחר. תנו לו לצעוד בקצב המוסיקה שהוא שומע, מדוד או מרוחק ככל שיהיה". הם מסבירים כי היבטים מגוונים של האישיות משתקפים באופני הלמידה ואף בהוראה. מאחר שלכל אדם יש סגנון למידה והתנהלות משלו, וסגנון זה הוא למעשה מרכז מהותו של האדם, נדרש מן המחנכים להכיר באופן פעיל בעובדה זו. יתרה מזאת, ניתן לראות בשונות הגדולה שבין בני האדם אנרגייה חיובית ונכס חינוכי רב עצמה.

הלומדים השונים תופסים דברים חדשים באופנים שונים, חושבים, מרגישים ופועלים באופנים מגוונים, ולפיכך חובתו של בית הספר להיות ער לכך ולהגיב בהתאם. כל זאת במידת האפשר, ולא נעלמה מעיניי הבעיה של כיתות מאוכלסות בצפיפות המקשה ביותר על התייחסות אישית.

המתודות והפעילויות המיושמות ב"כפפה ליד" לקוחות ברובן מעבודות ומרעיונות שפיתחו במשך שנים מוריי ומורתיי, עמיתותיי ועמיתיי, תלמידותיי ותלמידיי, ואף אני, ובהשראתו המבורכת של פרופסור משה כספי ותורתו "תורת ההתבנות" (כספי, תשנ"ט).

פתגם של שבט הצירוקי האינדיאני אומר כך: "אינך מכיר אדם עד שתנעל את המוקסינים שלו ותשתמש בהם". תמצית רעיון היזמה היא להיכנס לכל הפחות לכפפות של הילד, ורק אז לתכנן היכן וכיצד יהלך ויפעל.

מהי ה"כפפה ליד"

כפפה ליד היא ערכה או קבוצת פעילויות אישית, אשר המחנכים והמורים תכננו והכינו במיוחד בעבור ילד מסוים או ילדה מסוימת שהתקשו להשתלב ברוב פעילויות הכיתה וליהנות מהן.

העקרונות העיקריים:

- מחנכים ומורים המלווים את הילד הם המתכננים והמבצעים את הערכה.
- הפעילויות לא יהיו בבחינת "more of the same", כלומר, לא עוד דף עבודה או חוברת בחומר הנלמד, אלא מטלות ייחודיות ומקוריות.
- ניתן לספק אתגרים בערכה שיכללו תרגול מגוון מיומנויות.

- הערכה נמצאת בידי המורה המחנך ומספקת לילד פעילות בשעת הצורך ובשעה שהדבר מתאפשר.
- מתכנני הערכה דואגים שהילד יוכל להיות עצמאי בעבודתו.
- פריטי הערכה יהיו מעוררי העצמה ומתוכנני הצלחה.
- פריטי הערכה צריכים לכלול כל מה שהילד צריך לעבודתו, כולל חומרים מתכלים, כלי עבודה וכתיבה וכו'.
- רצוי שתכולת הערכה לא תהיה "מנקרת עיניים" בהתחשב בילדים האחרים, אך עם זאת הפריטים צריכים להיות מעוצבים באופן מושך ולכלול פנייה אישית.
- כדאי לתכנן גם שהילד בעל הערכה יוזמן להציג את התוצרים בפני יתר ילדי הכיתה כדי שיוכל לקבל משוב חיובי מבני כיתתו ובכך להעלות את דימויו ואת ביטחונו העצמי.

שלבי ההכנה

כאשר המורים מזהים ילד או ילדה המתאימים לזימת ה"כפפה ליד", אנו נפגשים ודנים בצורכי הילד המסוים.

בניגוד לשיבות הערכה, שבהן בדרך כלל מתמקדים בעיקר בקשיים של הילדים ובסופן מציעים דרכי פעולה כגון הוראה טיפולית והפניה לטיפול, אנו מציעים דרך להתמודד עם הילד באמצעות ה"יש" ובתוך כיתת האם. לפגישה אנו משתדלים להזמין מספר מורים המכירים את הילד. בפגישה זו אנו עורכים היכרות עם הילד, עם קשייו ועם צרכיו ומתמקדים בעיקר בנקודות העצמה ובתחומי העניין שלו (ראו נספח).

בעקבות ההיכרות עם הילד מעלים המשתתפים רעיונות, וכל אחד מהנוכחים לוקח על עצמו לתכנן כמה פעילויות. בפגישה נוספת המורים המתכנים של הילד או הילדה והמורות היוזמות בונים יחד ערכת פעילויות אישית מיוחדת, שתתאים לילד או לילדה כ"כפפה ליד".

הערכה יכולה להכיל משחקים, קופסאות עבודה, כרטיסי עבודה, טקסטים, כלי עבודה, תמונות ועזרי למידה, צעצועים, ספרים ועוד...

בתום עבודת ההכנה המורה המחנכת מקבלת לידיה את הערכה ומגישה אותה לילד בזמן מתאים.

המורה עוקבת אחר עבודתו של הילד ומסיקה מסקנות לגבי המשך העבודה עמו.

דוגמאות ל"כפפות"

לפניכם דוגמאות לערכות שבנינו. הדוגמאות יובאו בכמה רמות של פירוט והרחבה: שלוש דוגמאות מפורטות, שלוש מתומצתות ושש מרומזות. בסוף המאמר מצורפים בנספחים חלקים מהעבודות עצמן.

קרן

קרן הייתה בכיתה ג' כשהכנו לה את ה"כפפה". את קרן ניתן לתאר כילדה מורכבת. מצד אחד אין היא מסוגלת להשתתף ולשתף פעולה כמעט בשום פעילות מפעילויות הכיתה, מצד אחר היא ילדה אינטליגנטית מאוד ויצירתית ביותר.

התנהגותה בלתי מרוסנת וחסרת גבולות, והיא מרבה להתפרץ באופן רגשי. התנהלותה החברתית גם היא אינה פשוטה, ולפיכך המעגל החברתי שלה מצומצם מאוד. לכל הדעות קרן ילדה הסובלת מחוסר מעש ניכר ומבידוד חברתי.

המורה של קרן שמה לב כי היא מתעניינת מאוד בבעלי חיים וכמו כן אוהבת לכתוב, לקרוא ולצייר. המורה מרגישה כי מאמציה להציע לקרן עבודה פורייה עולים בתוהו. עם זאת, בתנאים מסוימים קרן מתגייסת ל"פרויקטים גדולים".

מצבה של הילדה עורר בנו דאגה ועצב, אך דרבן אותנו להכין לה "כפפה ליד". קרן מבחינתנו היא מועמדת מצוינת למתודה זו.

לקרן הכנו כמה פריטים:

- בנינו לקרן אנציקלופדיה אישית מיוחדת העשויה מדפי ציור גדולים, וכל דף מייצג אות. באנציקלופדיה תוכל קרן להכין עבודות אישיות בנושאים רבים.
- מאחר שקרן אוהבת לכתוב, בנינו תאטרון בובות קטן שיאפשר לה לכתוב מחזות ולבצע את הדיאלוגים בעזרת הבובות. ייתכן שבאמצעות הבובות והדיאלוגים היא תתמודד עם קשיים וכעסים שבתוכה.

- חיברנו כרטיסי סקרים שקרן תערוך בקרב מבוגרים וילדים בבית הספר, למשל: סקר בעלי חיים אהובים, סקר תכניות טלוויזיה, סקר אוכל מועדף.

פעילות זו תהווה הזדמנות לתקשר עם ילדים ומבוגרים ולבקש מהם עזרה באופן שאינו מאיים ועל בסיס חיובי ופורה.

המורה של קרן מסרה לה את הפעילויות הכלולות בערכה באופן מבוקר ובזמנים המתאימים.

הפעילויות והעזרים שבנינו גרמו למפנה ביחסים בין קרן למורה. הילדה הייתה מרוצה מתשומת הלב המיוחדת שניתנה לה ומאפשרות לעסוק במשך שעות בנושאים ובאופנים המתאימים לה. העבודות שעשתה הוצגו בהמשך בפני חברי הכיתה, וכך נוצר מפגש בונה בינה לבין חבריה.

אורן

כפי שכבר הוזכר, את המתודה אני מציגה בפני סטודנטים להוראה במסגרות שאני מלמדת בהן.

באחת הקבוצות השתתפה מורה משתלמת לאנגלית בחטיבת ביניים, והיא התלהבה מהמתודה ומהעקרונות העומדים בבסיסה. המורה המשתלמת "תפסה את הכפפה שזרקתי", והחליטה להכין כפפה לילד שלימדה ולשתף בכך מורים אחרים המטפלים בו. בסוף השנה הגישה לי המורה המשתלמת דו"ח מעניין ומרגש על ה"כפפה" של אורן.

אורן הוא ילד בעל קשיים חברתיים ולימודיים מרובים, שכנראה החלו בעקבות מחלה קשה שעבר בגיל צעיר ושבגינה נעדר כשנה מלימודיו. הוריו חרדו לו מאוד ונתנו לו במהלך תקופת מחלתו תשומת לב יתרה. הם פינקו אותו והתירו לו לעשות כמעט הכול.

נראה שאורן לא רכש מיומנויות חברתיות מספיקות, והמצב החברתי שלו היה גרוע ביותר. לאורן גם בעיות רציניות של קשב וריכוז, וכנראה אף הן תוצאה של מחלתו והטיפולים שקיבל. הוא מתקשה אפוא לשבת בכיתה

ומהווה גורם לחוסר שקט כללי בין הילדים. אורן סובל מאוד בבית הספר ואף מביע כעס על שמאלצים אותו לשהות בו.

המורים מרבים להוציאו מהכיתה "במקרה הטוב כנער שליח של המורה, ובמקרה הרע כילד פושע שצריך לשבת לבד בחוץ כדי לחשוב על התנהגותו ולשפר את מעשיו", כותבת מורתו בכאב.

עם זאת, מסתבר כי לאורן אינטליגנצייה גבוהה וידע רב בהרבה תחומים. הכנת תכנית הפעולה ופריטי הערכה הרתיעה בתחילה מורים אחדים. הם חששו מהתנגדות הילדים האחרים וכן מכך שיהיה עליהם להשקיע זמן נוסף. אבל היו מורים אחרים אשר ניגשו בהתלהבות לתכנון.

הם הכינו תכנית פעולה משולבת שבאמצעותה ניסו לטפל בבעיית חוסר השקט של אורן בהסכמים עמו וכן בהכנת חומר מיוחד שיוכל לעסוק בו בעצמו בזמן הלימודים.

הפעילויות מביאות בחשבון את רמת הידע הגבוהה של אורן מצד אחד ואת חוסר היכולת שלו להתמקד בפעילות ארוכה מדי ולשתף פעולה עם ילדים אחרים מצד שני.

פריטי הערכה של אורן:

1. כרטיסי מחקרונים:

אורן נהנה מאוד מחיפוש עובדות באינטרנט ובספרי עיון. כרטיסי המחקרונים מזמינים אותו לחפש חומר ממוקד בתחומים רבים וברמות מגוונות, וכך ניתנת לו לגיטימציה מכובדת לצאת מהכיתה ולקבל הערכתם של המורים כלפי יכולותיו (ראו נספח 2).

2. בועות קומיקס:

לאורן יש הומור נפלא וחייבה יתרה לקומיקס. הוכנו בעבורו ציורי קומיקס, והכתוב בתוך ה"בועות" נמחק. על אורן לכתוב את מה שלדעתו נאמר בשיחה בין הדמויות.

3. עבודה אישית:

אורן מתקשה לעבוד ולבקש עזרה מאחרים. המשימה שהתבקש לעשות בתחום הגאוגרפיה דרשה ממנו לבקש ולקבל עזרה.

לאורך סבא שעלה לארץ משוויץ. בתאום עם המורה לגאוגרפיה, התבקש אורן להכין עבודה על שוויץ, כשהוא נעזר בסבו. אורן עשה את העבודה, הגיש אותה וזכה לתשבחות רבות.

4. אורן עוזר לאחרים:

חשוב שאורן ייתן מעצמו לאחרים וירגיש שהוא חשוב בעיני חבריו. אורן הציע בעצמו להכין בעבור חבריו משחק טריוויה שיהיה מבוסס על המחקרונים שעשה. כמו כן הכין אורן משחק רביעיות באנגלית לילדים הצעירים בבית הספר, ובכך ניצלה המורה את הידע הרב שלו באנגלית כדי להעצימו ולתת לו הרגשה שהוא תורם תרומה ניכרת לזולתו.

לסיכום כותבת המורה המשתלמת: "אין ספק שאנחנו בתחילת הדרך. אנו יודעים שלא נראה שינוי דרסטי אצל אורן תוך זמן קצר. זה תהליך שידרוש זמן, סבלנות ומאמצים רבים. אך זה שווה!! אין דבר יותר עצוב מלראות ילד שמגיע לבית הספר כל יום נגד רצונו, ושמשחק לבד כל הפסקה. אני מקווה שהתכנית שאנו בונים באמת תתאים לאורן כמו יכפפה ליד". הלוואי והיינו יכולים להכין תכנית לימודים אישית לכל תלמיד שנתקל בבעיות בבית הספר".

יואב

יואב בן 10, והוא לומד בכיתה ד' בבית הספר הניסויי.

יואב הוא ילד משולב, כלומר ילד בעל צרכים מיוחדים הסובל משיתוק מוחין. הוא נמצא בכל יום בבית הספר בליווי מורים הונכים. יואב נמצא במשך כל יום הלימודים בכיסא גלגלים. יואב משותק בידיו וברגליו וסובל מליקויים חמורים בראייה.

יש לו מוטיבציה ורצון לנסות לעשות גם דברים שקשים לו.

ליואב יכולת שמיעתית יוצאת מגדר הרגיל, והוא אוהב להריח ולטעום ונמשך למוזיקה ולאוכל.

יש לו הבנה פשוטה ברמה לא גבוהה ויכולת הפשטה מוגבלת.

ליואב תפיסה טובה מאוד לשפות, הוא מבין ומדבר אנגלית באופן שוטף ומקשקש בפיליפינית בזכות הסייעת הפיליפינית שלו.

את שיעורי הבית והעבודות הנדרשות הוא מכין על גבי קלטות, מאחר שהוא מתקשה בקריאה ובכתיבה.

יואב מתעניין בטקסים הקשורים לאוכל, כמו למשל שתיית קפה. הוא מתעניין גם בספורט ובמה שבריא ולא בריא. יואב מפחד מאוד מחתולים.

ליואב יחסים טובים עם ילדים בכיתה אף על פי שלפעמים הוא מפריע, מציק ומקלל ללא שליטה. האם מרוצה מאוד שהילד שלה במסגרת רגילה ומאמינה שהיתרונות גוברים על החסרונות.

בפגישה העלינו רעיונות לפעילויות בערכת "כפפה ליד":

- נכתבה הצעה מפורטת להכנת תכניות רדיו, שיכילו כתבות, פרסומות, אפקטים קוליים, ראיונות ומוזיקה. בתכנית הרדיו שלו הוא ישתף ילדים מכיתתו (ראו נספח 3).
- יואב יערוך "מחקר פחדים", שבו הוא יראיין את הילדים באשר לדברים שהם מפחדים מפניהם. מאחר שיואב אינו כותב, הוא ידביק מדבקות שישקפו את ממצאיו (ראו נספח 4).
- נבנה ליואב מגרש למשחק כדורי צמר שבו יוכל לשתף ילדים.
- יואב ילמד על הקפה ויכין טקסים הכוללים הכנת קפה ושתייתו (ראו נספח 5).

המחנכת של יואב מדווחת כי בשלב זה הוא ביצע את סקר הפחד, והוא בשלבי הכנתה של תכנית הרדיו.

יואב שאל את הילדים, מורים אחדים ואת מנהל בית הספר ממה הם מפחדים והכין דיאגרמה מסכמת. מעניין לציין שהוא עצמו שינה את תחומי המחקר והוסיף פחד מפיגועי התאבדות ומתאונות דרכים. בסיכומו של דבר נמצא שרוב המשתתפים במחקר פוחדים במיוחד מפיגועי התאבדות. בהמשך לפעילות הכינו יואב והמורה שלו שיעור על פחדים והציגו אותו בכיתה. הם הביאו קטע מעיתון על פיגוע שנמנע כדי להרגיע את הילדים, ואף הקרינו קטע מפחיד מתוך הסרט על הארי פוטר.

כעת יואב נמצא במהלכה של הכנת תכנית רדיו.

יואב בחר שיר שיהיה "השיר של יואב" ויושמע במהלך התכנית. התקיים ריאיון עם המחנכת, ובו הוא שאל אותה על העדפותיה האישיות בכל מיני נושאים. יואב בחר שלוש בנות מהכיתה לבצע שיר שהוקלט ויושמע בתכנית הרדיו. בתכנית תהיה גם פינת דרישות שלום.

התכנית תשודר בכיתה בשבועות הקרובים. ההתרגשות של יואב ושל ילדי הכיתה גדולה ומעוררת את רצונם של הילדים להשתתף בתכנית של יואב. מן הראוי לציין כי כל הרוצה להשתתף חייב לקבל את הסכמתו של יואב, ובכך עלתה קרנו פלאים בעיני הילדים בכיתה. המורה מדווחת כי עניין תכנית הרדיו יוצר קשר בלתי אמצעי בין יואב לילדים. אמו של יואב אף היא מעורבת ומתלהבת. היא מצאה אתר באינטרנט שבו יוכלו להעלות את תכניתו האישית של יואב.

עמוס

במהלך פגישת עבודה נזכרה אחת המורות בעמוס, ילד בכיתה אשר "עמוס" בבעיות רגשיות קשות. העניין שגילתה המורה בהכנת ערכה לעמוס נבע מכך שהוא רשם לה באותו יום בדף עבודה שהגישה לו: "אני כועס משועמם ובודד...". נושא זה עורר בנו את השאלה אם ערכה יכולה לעסוק ישירות בבעיות ובקשיים שיש לילד, ואם כן, באיזו צורה. אחת מהמשתתפות במפגש חשבה שלא כדאי לבקש מהילד לכתוב מה מכעיס אותו, שמא הכעס יתעורר בו מחדש בעקבות העבודה. אחרים גרסו כי דווקא האפשרות של הילד לתאר את הכעס ממקום מרוחק יותר יכולה לסייע לו להביט בו ולנסות להתמודד עמו. וכך חשבנו על רעיון נוסף: נציע לעמוס לראיין ילדים אחרים בכיתה באשר למקורות הכעס, השעמום והבדידות שלהם ולשאול מה הם עושים כדי להתגבר. הכנו דף ריאיון לשימושו של עמוס בבואו לראיין ילדים אחרים באשר לדברים המעיקים עליו. מעניין לראות כיצד יקבל עמוס את רעיון הריאיון (ראו נספח 6).

גילי

המחנכת של גילי מרגישה שהיא רוצה "לציפר" אותה, לתת משהו מפנק לילדה חיובית ביותר שחיה בסביבה קשה ואומללה.

גילי היא ילדה בעלת יכולת נתינה בלתי רגילה. היא מסוגלת כבר בגילה לראות את האחר, לעזור ולתת לזולת. היא ילדה בעלת כוחות חיוביים ביותר, אהובה על הכול, שמחה ומלאת רצון טוב.

אך למרבית הצער היא חיה במצוקה כלכלית ובמסכנות סביבתית, בבית קטן מאוד שנראה שאין לה בו מקום פרטי משלה. היא גדלה עם שתי אחיות גדולות ממנה, שאין לה הרבה קשר אתן, ועם אמה, שעובדת מבוקר עד מאוחר בערב.

גילי גרה במקום מרוחק מבית הספר ומדי בוקר משרכת דרכה לבד לבית הספר.

מבחינה לימודית יש לה יכולת ופוטנציאל, ואולם שפתה פשוטה מאוד וחשיבתה שטחית למדי.

היא ילדה יצירתית שאוהבת עבודות ידיים.

פעילויות לגילי:

- הכנו לגילי ערכת עיצוב המקום הפרטי שלה בבית. קנינו לה פריטים כגון מסגרת למראה, מתלה, לוח מודעות וקופסת תכשיטים מעץ שתוכל לקשט כאוות נפשה. הוספנו גם צבעים וחומרים מתאימים.
- הכנו לה ערכת איפור בתוספת ציורי פנים "מנוילנים" שעליהם היא יכולה לתרגל את יכולת האיפור שלה.
- הכנו לה ספר זיכרונות שבו יוכלו החברות לכתוב לה דברי חיבה.

ענת

ענת מתוארת כילדה פיקחית בעלת יכולות לימודיות גבוהות, מפותחת לגילה מבחינה אינטלקטואלית. עם זאת היא ילדה מופנמת ופגיעה, מלאת חרדות, דחויה מבחינה חברתית ובודדה במידה רבה.

יש לה זיכרון טוב מאוד לפרטי פרטים. לדברי מורתה יש בכך יתרון וחיסרון: היא מסוגלת לתאר חוויות בפרטי פרטים, אבל מן הצד השני היא גם "עורכת חשבונות" לגבי מעשיהם ומחדליהם של ילדים, אינה שוכחת ואינה סולחת...

הרושם הכללי שמהו בפנימיותה פגוע מאוד רגשית.

בגלל החרדות שלה היא מאוד לא עצמאית, עד כדי כך שאין היא הולכת לביתה של שום חברה. ענת "מייצרת" דחייה, וזאת למרות היותה חברה של שתיים מהילדות המקובלות בכיתה.

היא אינה מתפקדת היטב במצבים עמומים ומתקשה להתמודד עם שינויים. אפילו עבודה בזוגות מכניסה אותה למתח.

בהפסקות היא נשארת בכיתה, מתעסקת באוכל, מציירת "מנדלות" ומתנדבת לעזור בתורנויות. נראה למחנכת שמצב זה נובע מחוסר רצונה להתמודד עם החרדות והדחיות.

פעילויות לענת:

- נראה לנו כי עקב אכילס כרגע הוא בתפקוד הילדה בהפסקות, ולכן אנו מתכננות "ערכת הפסקה" שתכלול משחקי חברה שמעורבים בהם אביזרים כגון חבל, גומי, חמש אבנים וכדורים. ענת תהיה אחראית למשחקים, ואף תנהל יומן ותתעד בו עם מי שיחקה בכל הפסקה ובאיזה משחק.
- נכין לענת ערכת אומץ ועצמאות, שבאמצעותה תגביר את מודעותה לשטחי החיים שבהם היא כבר יכולה להיות עצמאית ואוטונומית ולא שבהם היא רוצה להיות עצמאית יותר. כמו כן נאפשר לה לתכנן דרכים שבהן תוכל לממש את שאיפותיה (ראו נספח 7).

גלעד

גלעד בן 8.5, והוא תלמיד חדש שהגיע לכיתה בתחילת השנה.

הוא ילד חכם מאוד ואוהב מאוד ללמוד, יש לו תפיסה מהירה, זיכרון מעולה, מצטיין בקריאה ובמתמטיקה, ובקיצור: ילד מחונן...

גלעד הוא ילד שקול וצייתני שרוצה אתגרים, ועם זאת מרבה להתלונן שמשמעם לו ושי"לא מספיקים פה את החומר". למורה נראה כי גלעד מבצע את המטלות באופן נכון ומהיר אך שטחי ולא יצירתי במיוחד.

בשיעורי תורה במיוחד בולט חוסר ההבנה שלו שההספק חשוב פחות מההעמקה.

המורה שמה לב כי גלעד אוהב לעשות דברים בעצמו, הוא תחרותי ביותר ואינו יודע לשתף פעולה.

גלעד זקוק להרבה יחס אישי, והוא מרבה לבכות כאשר הוא מתוסכל.

כשיש לו בעיה גלעד מתלונן בפני אמו, והיא מיד מתלוננת בפנינו וכולה מלאת טענות.

אין ספק שגלעד זקוק לאתגרים אינטלקטואליים ואחרים, ועלינו לחשוב על משימות ארוכות טווח כדי שילמד שכדאי להשתהות ולהעמיק מצד אחד ולהתחלק בידע שלו מצד שני.

פריטי הערכה של גלעד:

- נעצב אנציקלופדיה של התנ"ך כדי לאפשר לגלעד להעמיק ולהרחיב בחומר שהוא כבר מכיר ולמד. אחרי כל שיעור תנ"ך יבחר גלעד ברעיון, דמות, סיפור, מקום, מושג או כל רכיב אחר מתוך הפרק שנלמד ויכין סביבו עבודה בתוך האנציקלופדיה.
- נכין לו ערכת בנייה בכדי שיתנסה גם בעבודה בידיים, מאחר שגלעד מממש בעיקר את האינטליגנצייה המילולית שלו. בדרך זו אנו יכולים לסייע לו להרחיב את תחומי עשייתו ולגרום לו להתעניין ולהעמיק בעשייה בידיים.
- נביא לו עיתונים שיצטרך לאסוף מהם כתבות הקשורות לעזרה לזולת.
- נכין לו הרפתקה המבוססת על כל מיני כתבי סתרים כדי לאתגר אותו ולספק לו פעילות ברמה גבוהה.

שי ואיה

שי ואיה הם ילדים בעלי ריכוז וקשב קצרי מועד, כמו ילדים רבים שהמתודה מותאמת להם. שמנו לב כי ילדים אלו מתקשים במטלות הכיתה, משום שאלו דורשות עבודה במשך זמן ארוך. מן הצד השני אלו ילדים המסוגלים בהחלט לבצע מטלות מורכבות ובלבד שיידרש לביצוען ריכוז קצר מועד. הכנו בעבורם מחברת מיוחדת ובכל אחד מעמודיה משימה קצרה הניתנת

לביצוע בדיקות ספורות בלבד. אוסף המשימות משקף תחומי עשייה שלפי דעתנו יכולים לעניין את הילדים ולהתאים לגילם ולרמתם הלימודית, מבלי לתסכל אותם (ראו נספח 8).

רועי

רועי ילד מלא בעיות שתפקודו נמוך מאוד, בעיקר בשל אי פניות רגשית. אחד המאפיינים בהתנהגותו של רועי הוא ריבוי בביקורת וטענות כלפי כל הסובב. אנו מציעים לרועי "דפי ביקורת" שבהם אנו מעניקים לו תואר "מבקר בית הספר". כך אנו נותנים לצד הקשה שלו לגיטימציה וגם מעוררים את הרצון שלו לפעול לתיקון העניינים ש"אינם בסדר" מבחינתו (ראו נספח 9).

רעיונות נוספים

- לילדה בגן הילדים, שהתנהלותה החברתית תוקפנית, שתלטנית ובלתי ניתנת לריסון, הכנו ערכת עזרה ראשונה שתוכל להגיש לילדים ש"מרגישים לא טוב".
- לילד "מרחף", יצירתי, שמתקשה בלימודים ויוצר מעט תקשורת עם אחרים, הכנו ערכת בנייה: קופסה ובתוכה חומרים וגרוטאות ולצדם כרטיסים שעליהם רשומים פרויקטים לבנייה, למשל: בית לתניניים, מגדל גבוה, גשר... בתום כל "פרויקט" בנייה המורה מראה לילדים את פרי עמלו.
- לילד שהמוטיבציה שלו נמוכה ביותר ושתחום העניין היחיד שעליו דיווחה המורה הוא דייג הכנו ערכת דייגים שכללה מידע על ים, דגים ודייגים, והוספנו לוח שאליו צמודים חבלים ובאמצעותו הילד יוכל לתרגל קשרי דייגים.
- לאביטל "פתיל קצר". בכדי לאפשר לה להאריך מעט את יכולת ההשתהות והעשייה הסבלנית ערכנו בעבורה ערכה וקראנו לה: "לאביטל יש סבלנות". בערכה היה שעון חול ולצדו הצעות לפעילויות הקשורות בזמן, לדוגמה: קראי ספר במשך 2 דקות, רשמי שמות של בעלי חיים שאת מכירה במשך 3 דקות, קפצי על רגל אחת במשך 4 דקות... ועוד... ועוד...

לסיכום

את היזמה אנו מנסים להציע לצוות המורים במסגרת עבודה בפגישות אישיות, ומפעם לפעם גם בעבודה של כל הצוות בערבים מיוחדים המוקצים לשם כך.

נוסף על הרווחים שציינתי באשר לילד, יש ליזמה רווחים נוספים, והם בתחום התפתחות המורים. למורים, שניצבים בדרך כלל בודדים בכיתתם, יש הזדמנות להשתתף ולדון בילדים מכיתתם תוך שהם מדווחים ונועצים בחבריהם. נוסף על כך יש בעשיית הערכה משום עבודת יצירה משותפת שמביאה שמחה וסיפוק. כמו כן ניתנת למורים הזדמנות ליצור קשר קרוב ופורה עם ילדים שהקשר אתם בדרך כלל מורכב וקשה.

אנו עדיין בשלב התחלתי של הפרויקט, וחשוב לציין גם את מגבלותיו ואת הקשיים העומדים עדיין בפנינו, המתכננות.

רוב הבעיות נובעות מחוסר זמן, לעתים חוסר מוטיבציה ופניות בקרב המורים להשקיע בילד אחד, ובמקרים מסוימים חשש מאיבוד שליטה וקושי של המורים להכניס את הערכה לפעילות בתוך מערכת הלימודים הרגילה.

ובכל זאת אנו מאמינות שהרעיון יכול להועיל, ולו במקצת, לילדים שאינם מוצאים את עצמם במסגרת בית הספר.

נשמח מאוד לשתף ברעיון גם בתי ספר ומורים נוספים וכן סטודנטים להוראה. אתם מוזמנים ליצור עמנו קשר.

ביבליוגרפיה

- גילד, פי, גרגר, סי (1997). לצעוד בקצב שונה, ירושלים: ברנקו וייס.
- גרוסמן, גי (1986). ילדים בעייתיים בכיתות רגילות, תל-אביב: צ'ריקובר.
- כספי, מי (תשנ"ט). "מקסמי הלמידה", בתוך: מבוא לגישת ההתבנות, ירושלים: משרד החינוך והתרבות, האגף לתכניות לימודים.
- לם, צי (תשנ"א). "הנחות לתכנון הלימודים לגיל הילדות", בתוך: זילברשטיין מי (עורך), מבני הדעת של המקצועות וגישה אחדותית בתכנון לימודים, ירושלים: משרד החינוך והתרבות, האגף לתכניות לימודים.
- שכטר, מי (1991). תכנית "כישורי חיים", ירושלים: משרד החינוך והתרבות, השירות הפסיכולוגי-יעוצי.
- Armstrong, T. (1987). *In Their Own Way*, New York: Putnum Books.

נספח 1

- "כפפה ליד" - נקודות להכנת דיווח על ילד/ת הכפפה
- רקע: גיל, משפחה (הורים, אחים...), מקום מגורים, מצב כלכלי
 - אבחונים וחוות דעת מקצועיות
 - מראה חיצוני ויכולות או מגבלות פיזיות
 - התנהגות בכיתה: בריכוז או שיעור, בעבודה קבוצתית, בעבודה יחידנית
 - סקרנות, מוטיבציה, השקעה, מעורבות, אכפתיות
 - קשיים: לימודיים, חברתיים, רגשיים, התנהגותיים, בהתארגנות
 - ההיבט החברתי: סוגי האינטראקציות, חברים, יריבים, תפקידים בדינמיקה החברתית של הכיתה
 - יחסים עם מבוגרים: החונכת, מורים אחרים...
 - מצב לימודי: היכולות והקשיים בתחומים השונים
 - נקודות עצמה: כישרונות ויכולות מיוחדות
 - תחומי עניין וידע: בתחומי הלימודים, בתחומים אחרים
 - משחק
 - אוכל
 - דברים בשם אומרם:...
 - כיוונים ראשוניים לפעילויות הערכה

נספח 2

המחקרונים של אורן

- כמה כוכבים במערכת השמש? מהו הכוכב המרוחק ביותר?
- מהו הנהר הכי ארוך בעולם? באיזו ארץ הוא נמצא ועל יד איזו עיר?
- כמה וטרינרים רשומים בדפי זהב? כתוב ססמת פרסומת וצייר מודעת פרסומת לאחד הווטרינרים שמצאת.
- צייר את דגל קנדה. אילו היית ממציא מדינה, איזה דגל היית ממציא לאותה מדינה?
- באילו רחובות כדאי לנסוע כדי להגיע מהכנסת לתחנת הרכבת בירושלים?

- מהי תכנית הטלוויזיה הכי אהובה עליך? מי הפיק אותה ומי משחק בה? נסה לכתוב את הפרק הבא בסדרה.
- באיזה מטבע משתמשים בהודו? מה שוויו בשקלים?
- מה משך ההיריון של הפילה? כמה שנים יכול לחיות פיל?
- באיזו עיר נולד מוצרט? רשום שמות של שלוש מיצירותיו.

נספח 3

תכנית הרדיו של יואב

חלק ראשון - היכרות עם הרדיו

- האזן לתחנות רדיו שונות.
- אילו דברים משמיעים ברדיו?
- אילו סוגי תחנות יש ברדיו?
- אילו שפות שמעת?
- אילו תכניות מוצאות חן בעיניך?

חלק שני - הכנת תכנית רדיו

- הכן תכנית רדיו שבה יש ראיונות עם ילדים מהכיתה, עם אנשים מבוגרים מצוות בית הספר.
- כדי לראיין, עליך להכין שאלות מתאימות ומסקרנות.
- שדר ידיעות חדשות מהנעשה בכיתה, בבית הספר, בארץ ובעולם.
- בחר שיר אחד או יותר שאתה אוהב ושלב אותו בתכניתך.
- חבר פרסומות והקלט אותן.
- הקלט ילדים מוסרים ד"ש זה לזה.
- תוכל ליצור אפקטים קוליים וילדי הכיתה יצטרכו לנחש מה הם.
- למשל: שכשוך של מים, נייר נקרע, דלת נפתחת...
- תוכל לשדר פינת מתכונים.
- הכן דיווח על אירועי ספורט.
- ועוד ועוד....

מחקר הפחדים של החוקר יואב

פחד הוא רגש שיש לכל בני האדם.

הפחד גורם שניזוהר מפני דברים מסוכנים, דברים שיכולים להזיק לנו. לפעמים הפחד מפריע לנו בחיים כי אנחנו מפחדים מדברים שלא באמת מזיקים.

הפחד מזיק לנו כשאנחנו כל הזמן חושבים על הדבר שמפחיד אותנו ובגלל זה מפחדים להיות במקומות או לעשות דברים.

כולנו מפחדים מכל מיני דברים. יש שמפחדים ממפלצות, יש ממלחמות. אחרים מפחדים מחיות טרף או מנחשים.

המחקר של יואב בודק ממה מפחדים ילדים בבית הספר.

- שאל את הילדים ממה הם מפחדים והדבק מדבקה בטור המתאים:
 כלבים - מדבקה אדומה, חושך - מדבקה כחולה, מחבלים - מדבקה ירוקה, תאונות - מדבקה צהובה, נחשים - מדבקה סגולה, חתולים - מדבקה כתומה, ללכת לאיבוד - מדבקה שחורה

● סיכום המחקר:

כמה ילדים מפחדים מ_____?

כמה ילדים מפחדים מ_____?

כמה ילדים מפחדים מ_____?

כמה ילדים מפחדים מ_____?

כמה ילדים מפחדים מ_____?

כמה ילדים מפחדים מ_____?

ממה ילדים הכי מפחדים?

● מסקנות

● מה אתה יואב, מציע לילדים שמפחדים?

קפה

דפי מידע והצעות לפעילויות ליובא

משקה הקפה אהוב בכל העולם.

הקפה הוא צמח הגדל בר במולדתו אתיופיה. הקפה הוא עץ טרופי ירוק עד, העשוי להגיע לגובה של כ-10 עד 12 מטרים. צמח הקפה המתורבת, שממנו מפיקים את הקפה שאנו שותים, ושגדל במטעי הקפה ברחבי העולם, נגזם בגובה נמוך יותר, כך שיהיה קל לקטוף ממנו את הפרות (פולי הקפה).

צבע העלים של צמח הקפה משתנה במהלך הצמיחה: כשהצמח צעיר, צבע העלים חום אדמדם. אחר כך צבעם הופך לירוק כהה.

שיח הקפה גדל באזורים גבוהים ופוריים המתאפיינים במזג אוויר חם, עם הרבה שמש וגשם. רוב אזורי הגידול של הקפה ממוקמים בין חוגי הסרטן והגדי (23 מעלות מצפון ומדרום לקו המשווה).

מקור המילה 'קפה' הוא קרוב לוודאי מהמילה 'כוח' בערבית. סיפור גילוי הקפה אפוף מסתורין, ומספר על רועי צאן מתימן, שגילו כי ערנותן של העזים התגברה לאחר שטעמו מן הפרות האדומים של שיחי הקפה. לאחר שהשליכו את הפרות לאש, הם העלו ריח טוב. רועי הצאן קטפו את הפולים, כתשו ובישלו אותם במים רותחים, עד שקיבלו משקה שחור בעל ריח חריף ונעים. ומאז בכל רחבי העולם שותים קפה.

פרי הקפה דומה בצורתו לדובדבן. הוא מצופה בשכבה דקה של קרום וצומח באשכולות על ענפים. הפרי הולך ונעשה אדום ככל שהוא מבשיל. במרכז הפרי מונחים שני פולים מאוחדים בצד השטוח. כל אחד מהפולים מכוסה בשתי עטיפות, היצרנית ופנימית.

במהלך העיבוד עוברים פולי הקפה תהליך להסרת הקליפה החיצונית (הקרום) והציפה.

זני הקפה הידועים הם ארביקה ורובוסטה, והם נחלקים לתת זנים.

ייחודו של כל זן נובע מארץ הגידול, מהאזור הגאוגרפי, מאופן הגידול, מהעיבוד ומאופן קליית הפולים. כל אלו משפיעים של הטעם הסופי של המשקה.

אזורי גידול הקפה העיקריים

הקפה משמש מקור הכנסה חיוני בכ-80 מדינות בעולם, ובהן ברזיל, קולומביה, גוואטמלה, ג'מייקה, קניה, חוף השנהב ואינדונזיה.

שלבי הכנת הקפה

קלייה, טחינה, אריזה, טעימה.

קפאין

הקפאין הוא חומר הנמצא בכמות גדולה בקפה. התכונה העיקרית שלו היא שהוא סם מעורר. לקפאין יתרונות וחסרונות.

משימות

1. ספר 5-10 עובדות חשובות שלמדת על הקפה.
2. חפש באטלס או בגלובוס את הארצות שבהן גדל הקפה.
3. חבר שיר פרסומת (גינגל, זמריר) לקפה.
4. ערוך סקר בין המבוגרים שאתה מכיר ושאל אותם:
 - האם אתם שותים קפה?
 - כמה כוסות ביום?
 - איפה אתם שותים קפה?
 - למה אתם אוהבים לשתות קפה?
 - איך אתם אוהבים לשתות את הקפה שלכם?
5. הכן קפה בשלוש צורות, כבד בקפה שעשית כמה אנשים ושאל אותם לדעתם.
 - האם הקפה היה טעים?
 - איזה קפה היה הכי טעים ואיזה הכי פחות טעים?
 - איך אוכל לשפר את הקפה שאני עושה?
6. הכן "מסיבת קפה" לילדי הכיתה.

נספח 6

עמוס מראיין

- שם המרואיין:
- תיאור המרואיין (גיל, עיסוק, קשר לעמוס):
- מה אתה אוהב לעשות?
- אילו אוספים אתה אוסף, או אספת פעם?
- אילו דברים מכעיסים אותך?
- מה אתה עושה כשאתה כועס? איך אתה מתגבר על הכעס?
- מתי אתה משתעמם? איך אתה מתגבר על השעמום?
- האם אתה מרגיש לפעמים בדידות? מתי?
- מה אתה עושה כשאתה מרגיש בודד?

תודה רבה!

נספח 7

ענת ילדה בוגרת

אני יכולה

רשמתי פה עשרה דברים לפחות שאת כבר יכולה לעשות בעצמך:

אני שואפת

רשמתי דברים שאת רוצה כבר לעשות בעצמך:

תכנני דרך שבה את יכולה לעשות דברים אלו בעצמך.

1. מישהו שיכול לעזור לי:

2. אני מתכננת שלבים בדרך לעצמאות:

משימות קטנות

- שי יקר, מחברת המשימות הזו שלך, מקווה שתיהנה!**
- אסוף 10 עלים והדבק אותם במחברת מהקטן לגדול.
 - הדבק שש תמונות של מאכלים טעימים.
 - כתוב שמות של חיות לפי סדר ה-א"ב.
 - הדבק תמונה וספר מה רואים בתמונה.
 - כתוב וצייר את שמות כל בני המשפחה שלכם (גם סבים ודודים ובני דודים).
 - צייר מרבה רגליים שיש לו 13+25 רגליים (כמה זוגות רגליים ציירת?).
 - ערוך רשימות של חמישה דברים העשויים מכל אחד מהחומרים האלה: פלסטיק זכוכית עץ מתכת
 - צייר שתי חיות שאתה אוהב וכתוב סיפור על מפגש ביניהן (אפשר בצורת קומיקס).
 - כתוב את מילות השיר שאתה הכי אוהב.
 - איך משחקים כדורגל? תאר את כללי המשחק.
 - צייר מודעת פרסומת לחנות פיצה.
 - מי החברים שלך? מה אתם עושים יחד?
 - צייר אקווריום שיש בו 11 דגים מכל מיני סוגים.
 - המצא ממתק חדש והכן לו מודעת פרסומת.
 - ספר על משהו מצחיק שקרה לך.
 - המצא חיה שמשלבת חיות שאתה מכיר וצייר אותה.
 - באיזו ארץ היית רוצה לבקר ומה אתה חושב שאפשר לעשות ולראות בה?
 - אתה הולך לטיול ולפתע מתחילה סערה של גשם וברד עזים, מה תעשה?
 - מישהו מהילדים מספר לך שהוא מתכוון לגנוב משהו, האם תספר על כך למורה? מדוע?
 - היכן אתה אוהב להתארח ומה אתה עושה שם?
 - ספר וצייר מה יש לך בתיק.

דף הביקורת של רועי

מצב השירותים של הבנים היום

רע מאוד	רע	די טוב	טוב	טוב מאוד
---------	----	--------	-----	----------

הניקיון בחצרות

מעולה	טוב	די טוב	רע	גרוע
-------	-----	--------	----	------

הרעש בספרייה

מעולה	טוב	די טוב	רע	גרוע
-------	-----	--------	----	------

הטיפול בבעלי החיים בפינת החי

רע מאוד	רע	די טוב	טוב	טוב מאוד
---------	----	--------	-----	----------

ה _____

גרוע מאוד	רע	די טוב	טוב	מצוין
-----------	----	--------	-----	-------

הצעות לשיפורים: _____